

- [11] Zadorina, O., Kachan, T., & Zadorin, V. (2024). Comparative analysis of artificial intelligence tools for creating adaptive learning courses. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*. Retrieved from <https://doi.org/10.5281/zenodo.15073276>
- [12] Zvereva, I. D. (2020). *Inclusive education: Theory and practice*. Kyiv: Pedagogichna dumka.
- [13] Petrenko, S. V., & Yermolenko, N. M. (2021). Inclusive education in the digital dimension: Challenges and prospects. *Education and Society*, 34(2), 45–50.
- [14] Kryzhanovskiy, A. I., Kyrylenko, N. M., Kyrylenko, V. V., Maidanyk, O. V., & Medvediev, R. P. (2024). Implementation of STEM education in the process of professional training of future teachers. *Modern Information Technologies and Innovative Teaching Methods in Training Specialists: Methodology, Theory, Experience, Problems*, (71), 30–40. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2024-71-1-245>
- [15] Prokopenko, A. A. (2024). Personalized learning with artificial intelligence. In *Proceedings of the XIV International Scientific and Technical Conference "Information and Computer Technologies"* (Zhytomyr, March 28–29, 2024), 168.
- [16] Liashenko, O. I. (2021). Adaptive learning. In *Encyclopedia of Education*. Kyiv: National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.
- [17] Zadorina, O., Kachan, T., & Zadorin, V. (2024). Comparative analysis of artificial intelligence tools for creating adaptive learning courses. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*. Retrieved from <https://doi.org/10.5281/zenodo.15073276>
- [18] Miziuk, V. A., Khizhniak, A. V., & Khrenova, V. V. (2024). Use of adaptive learning platforms for the personalization of distance education. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, (14). Retrieved from <https://doi.org/10.5281/zenodo.14605125>
- [19] Kizyma, A. I. (2023). Adaptive learning in a digital educational environment: Theoretical foundations and practical aspects. Kyiv: Institute of Pedagogy, NAPS of Ukraine.
- [20] Koval, N. M. (2022). Adaptive educational technologies in professional pre-higher education. *Information Technologies and Learning Tools*, (4(90)), 42–50.
- [21] Zuiiev, M. O. (2022). Artificial intelligence technologies in adaptive learning: Modern approaches and challenges. *Scientific Bulletin of the University of Educational Management*, (2), 15–22.
- [22] Bratko, A. V. (2023). Google Workspace for Education as a tool for blended learning in the conditions of digital transformation. *Education and Information Society*, (1), 154–160.
- [23] Kyrylenko, V. V., Kyrylenko, N. M., Kryzhanovskiy, A. I., & Shevchenko, L. S. (2020). Organization and features of using a distance learning system based on the LMS Collaborator platform. *Scientific Journal of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 5: Pedagogical Sciences: Realities and Perspectives*, (77), 220–225.

УДК 374.14/525:0.72

DOI: 10.31652/2412-1142-2025-76-114-126

Опушко Надія Романівна

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0002-3013-2675

hmarka52@gmail.com

Кириченко Дмитро Олександрович

аспірант кафедри педагогіки і освітнього менеджменту

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6532-5912

texnotag99@gmail.com

ПРОГРАМИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ: ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті проаналізовано програми академічної мобільності для студентів і викладачів в університетах Німеччини. Авторами акцентовано увагу на актуальності проблеми дослідження. Проведено порівняльний аналіз рейтингу країн Європейського Союзу в контексті лідерства з вхідної студентської мобільності. Проаналізовані основні положення Хартії вищої освіти Еразмус, що лежить в основі всіх заявлених у публікації форм організації студентської академічної мобільності. Визначено принципи академічної мобільності відповідно до змісту Хартії вищої освіти Еразмус: реалізація мобільності для навчання і викладання в межах угод між освітніми і науковими установами; проведення відбору потенційних учасників і присудження їм грантів мобільності відповідно до умов грантової угоди з національним агентством; забезпечення кредитної мобільності тощо. Описано етапи участі в програмах академічної мобільності Еразмус. Науковцями розмежовано цілі мобільності для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, встановлено кількість кредитів для різних форм мобільності. Охарактеризовано звичайні програми мобільності, програми стажування після завершення навчання та змішані інтенсивні програми мобільності для здобувачів освіти. Визначено джерела фінансування проаналізованих програм та інституційні функції їхніх учасників. Визначено перспективні напрями подальших досліджень з вивчення проблем студентської мобільності у співпраці Німеччина – Україна та між іншими країнами світу.

Ключові слова: академічна мобільність, програми мобільності, Еразмус, Еразмус+, здобувачі освіти, університети, Європейський Союз, Німеччина, Україна.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Академічна мобільність студентів і науково-педагогічних працівників – це явище, що стало невід’ємною складовою розвитку сучасного суспільства. Це важливий елемент освітньої і дослідницької діяльності закладів вищої освіти в усьому світі. До найбільш розповсюджених форм академічної мобільності належать спільні освітні програми, програми подвійного (потрійного) диплому, стажування, участь у семінарах, конференціях, підвищення кваліфікації тощо. В країнах, які є лідерами на міжнародному ринку освітніх послуг (Німеччина, Австрія, Польща, Чехія, США, Канада та ін.), питання організації академічної мобільності є частиною державної політики, в межах якої розробляються національні програми підтримки мобільності, нормативно-правове забезпечення, ефективна система фінансування, створюється необхідна інфраструктура. Проводиться аналіз міграційних потоків студентів, розробляються системи управління ними і матеріально-фінансовою базою, а також упроваджуються заходи з професійної підготовки фахівців для роботи в галузі міжнародної освіти.

Інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, вже не один рік стосуються і системи вищої освіти. Нині формується єдиний світовий освітній простір, який презентується, насамперед, гармонізацією освітніх стандартів, підходів, навчальних планів, спеціальностей в різних країнах світу. Більшість держав вважають вищу освіту ключовим аспектом стратегії національного розвитку. В зв’язку з цим вагомого значення набуває вивчення закордонного досвіду теорії і практики академічної мобільності студентів і, зокрема, університетів Німеччини, яка вважається лідером студентської мобільності серед країн Європейського Союзу (ЄС). Саме в Німеччині створена цілісна науково-практична система академічної мобільності, а практика її організації має багаторічний досвід.

Усе це, безумовно, актуалізує необхідність поглибленого вивчення академічної мобільності в сфері вищої освіти, оскільки визначає основні орієнтири розвитку України в різних галузях економіки, в тому числі й в освіті, її місце в процесах експорту й імпорту освітніх послуг. Таке дослідження дозволить враховувати вже наявний (позитивний і негативний) досвід академічної мобільності інших країн, зокрема Німеччини, розробляти відповідні стратегії і тактики розвитку національної вищої школи, що дозволить нашій державі ефективно інтегруватися в світовий та європейський освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми академічної мобільності тривалий час привертають увагу вітчизняних і закордонних науковців. Ф. Альтбах (Ph. G. Altbach) [9], Х. де Віт (Hans De Wit) [17], Л. Ван (Lizhou Wang), Х. Ріддер-Сімоєнс (Hilde de Ridder-Symoens) [18] досліджують питання типологізації і періодизації академічної мобільності; Б. Вехтер (B. Wachter) [30], М. Ван Дер Венде (Van Der Wende M.) [29], Дж. Найт (J. Knight) [20], У. Тайхлер (U. Teichler) [28] вивчають тенденції та перспективи розвитку академічної мобільності та інтераціоналізації освіти в різних країнах світу. Особливості реалізації програм академічної мобільності в системі вищої освіти Німеччини висвітлені в дослідженнях: Л. Графа (Lukas Graf), Н. Бернхард (Nadine Bernhard), Дж. Джастін (J. W. Justin) і П. Й. Фортвенгель (Powell Johann Fortwengel) [23], М. Лещенський (Michael Leszczensky) і Т. Бартельмес (Tanja Barthelmes) [22] та ін.

В Україні питання академічної мобільності реалізуються на основі положень, що містяться в Законі України «Про вищу освіту» (2017), Постановах Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Положення про умови матеріального забезпечення осіб, направлених за кордон на навчання та стажування» (1996), «Питання стипендіального забезпечення» (2004), «Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність» (2015), «Деякі питання стипендіального забезпечення» (2016), а також регулюються Спільною декларацією міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (1999).

Серед вітчизняних досліджень, привертають увагу праці С. Вербицької [2], Л. Сушенцевої [7], Л. Швидун та ін. Крім того, вітчизняні науковці розглядають мобільність з двох позицій: академічної та професійної. Зокрема, професійну мобільність досліджували: Н. Брижак [1], Р. Пріма [6] та ін. у контексті особистісної якості; за напрямками професійної діяльності мобільність вивчали: Р. Гуревич та ін. [3], В. Зубко [4], Н. Коробко [5], В. Фрицюк [8] та ін.

Мета статті полягає у встановленні особливостей реалізації програм академічної мобільності здобувачів освіти і викладачів в університетах Німеччини, зокрема, мова йде про аналіз таких програм як: Erasmus та Erasmus+.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Значна увага розвитку програм мобільності приділяється в ЄС та в інших країнах світу. Не дивлячись на зростання конкуренції на міжнародному ринку вищої освіти, провідні європейські країни входять в число лідерів з вхідної та вихідної мобільності (Велика Британія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Данія, Швеція тощо). Академічна мобільність залишається однією з ключових ідей Болонського процесу. Як зазначається в комюніке Конференції міністрів вищої освіти ЄС (2009), «мобільність студентів, дослідників-початківців і викладачів підвищує якість дослідницьких програм і сприяє академічній і культурній інтернаціоналізації європейської вищої освіти. Мобільність важлива для особистісного розвитку і можливостей працевлаштування. Вона формує повагу до полікультурності; заохочує лінгвістичний плюралізм і тим самим закріплює мовні традиції європейського простору вищої освіти і посилює співпрацю і конкуренцію між закладами вищої освіти» [24, с.4-5]. Отже, мобільність має стати одним із критеріїв європейського простору вищої освіти.

У країнах ЄС, зокрема в Німеччині, функціонують різноманітні програми з підтримки освітньої мобільності в таких напрямках як:

- вища освіта («Erasmus», «Erasmus Mundus») — для студентів і науково-педагогічних працівників [14];
- вища освіта/наука («Marie Curie» - мобільність через віртуальні мережі і технологічні платформи) [25];
- вища освіта і бізнес («Erasmus») [11; 12];
- професійне навчання («Leonardo») [24];

- бізнес («Erasmus» для комерційних цілей) [27];
- друга освіта («Comenius») [11];
- освіта дорослих («Grunttdvig») [15];
- волонтерство (програма для молоді «Youth») тощо [15].

Для підтримки студентської мобільності в навчальних планах передбачені «вікна мобільності» або «вільний простір», які можуть бути використані для навчання за кордоном або прийому на навчання іноземних студентів. Показники мобільності використовуються як індикатори для підтримки якості проведення зовнішньої акредитації. Однією з передумов для збільшення вихідної мобільності є вдосконалення процедури визнання результатів навчання за кордоном.

Як правило, програми підтримки академічної мобільності орієнтовані на конкретну цільову групу осіб або мають чітко визначену мету, наприклад, підтримка спільних освітніх програм і програм подвійних дипломів, сприяння у створенні нових освітніх програм (ОП) індивідуальної мобільності викладачів, здобувачів освіти, дослідників і менеджменту закладів освіти. Досвід свідчить, що найбільш ефективними є інтегровані програми підтримки мобільності, коли вони створені на основі визначених пріоритетних напрямів розвитку національних систем освіти.

Програми мобільності у галузі вищої освіти Німеччини визнають очну і змішану мобільність студентів у всіх галузях і рівнях навчання (короткі ОП, бакалаврські, магістерські програми, докторантура). Студенти можуть навчатися у партнерському вищому навчальному закладі (ВНЗ) за кордоном або проходити стажування в компанії-партнері (якщо навчання відбувається за дуальною формою), науково-дослідній установі, лабораторії, організації чи в іншому відповідному місці за кордоном. Вони можуть поєднувати період навчання за кордоном зі стажуванням для подальшого поліпшення результатів навчання і розвитку важливих професійних компетентностей.

Мобільні програми підтримують також викладацький і адміністративний склад ВНЗ для участі у заходах професійного розвитку за кордоном. Така освітня політика може включати як періоди викладання, так і періоди навчання (наприклад, стажування на робочому місці, спостереження за роботою закордонних колег, тренінги). Такі заходи підтримують змішані інтенсивні програми, що дозволяють групам ВНЗ спільно розробляти змішані ОП мобільності та заходи для студентів, академічного й адміністративного персоналу.

Метою таких програм є сприяння створенню європейського освітнього простору з глобальним охопленням і зміцненням зв'язку між освітою, прикладними і фундаментальними науковими дослідженнями. Крім того, вони сприяють працевлаштуванню, соціальній інтеграції, громадській активності, інноваціям та екологічній стійкості в Європі та за її межами, дозволяючи студентам з усіх ОП стажуватися за кордоном.

Ключовими цілями академічної мобільності в галузі вищої освіти є такі:

- набуття студентами професійних компетентностей, опанування новими методами навчання і досліджень в європейському і міжнародному контексті;
- розвиток у здобувачів освіти мовних і комунікативних компетентностей, навичок критичного мислення, вирішення проблем міжкультурної комунікації, дослідницьких навичок тощо;
- розвиток компетентностей майбутнього (цифрові та екологічні («зелені»)), що відповідають викликам сталого розвитку;
- підтримка особистого розвитку – здатність адаптуватися до нових ситуацій і впевненість у собі [31].

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час наукового пошуку були використані різні методи дослідження: аналіз педагогічної та довідникової літератури, нормативних документів щодо програм академічної мобільності в Німеччині; порівняння з метою встановлення особливостей розвитку академічної мобільності в Німеччині в різних історичних періодах; експертна оцінка академічної мобільності для розкриття внутрішніх взаємозв'язків та закономірностей її розвитку.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розгляньмо найбільш популярні програми академічної мобільності, які актуальні на території Європейського Союзу (ЄС).

Програма «Erasmus+». Участь в цій програмі можуть брати участь, насамперед, заклади освіти, які розташовані в одній з держав-членів ЄС або в інших країнах, які співпрацюють з цією програмою. Однією з головних умов участі є відповідна акредитація ВНЗ. Заявка може подаватись як від закладу освіти, як того вимагає Хартія вищої освіти Еразмус (*Erasmus Charter for Higher Education (ECHE)*), або від імені освітніх консорціумів мобільності, які також повинні мати акредитацію. Принагідно зазначимо, що акредитацію, відповідно до згаданої Хартії вищої освіти Еразмус, надає ВНЗ, який ратифікував цю Хартію. Це ключова умова подачі заявки до національного агенства Erasmus+ для участі в програмах академічної мобільності. Хоча, як зазначається на сайті Статуту Хартії «для закладів вищої освіти, розташованих у країнах-партнерах, ECHE не є обов'язковим, і система якості буде встановлена через міжінституційні угоди між закладами вищої освіти» [12]. Підписуючи Хартію, ВНЗ зобов'язуються надавати учасникам заходів мобільності всю необхідну підтримку, включаючи мовну підготовку. Для цього учасники проєктів з академічної мобільності можуть використовувати сервіс Erasmus+ – «Online Language Support» (OLS) для вдосконалення своїх навичок володіння іноземною мовою до або під час мобільності [32].

Окрім акредитації як необхідної умови участь у програмах мобільності Еразмус, у Хартії міститься низка принципів, що є обов'язковими для виконання ВНЗ. Серед них:

- реалізація мобільності для навчання і викладання тільки в межах попередніх угод між освітніми чи науковими установами;
- проведення відбору потенційних учасників і присудження їм грантів мобільності відповідно до умов грантової угоди з національним агентством у справедливій, прозорій та послідовній формі і належним чином це задокументувати;
- забезпечення кредитної мобільності (відсутності плати за навчання, зарахування іспитів або доступ до лабораторних і бібліотечних установ студентів, які приїжджають в приймаючу країну). ВНЗ також має забезпечити автоматичне та повне визнання результатів навчання за кордоном [21].

У Хартії «Еразмус для вищої освіти 2021-2027. Керівні принципи» (ECHE 2021-2027 Guideline) заявлена підтримка ВНЗ у впровадженні принципів мобільності. Вона регулює діяльність ВНЗ з належного їх дотримання та містить рекомендації для здійснення всіх заходів для акредитації. ВНЗ країн, не пов'язаних з програмою, можуть не підписувати ECHE, але зобов'язані дотримуватися її принципів, якщо прагнуть стати учасником програми [31].

Варто зазначити, що не лише окремі ВНЗ Німеччини мають право претендувати на участь у програмах мобільності від Еразмус. Вони можуть кооперуватись і подавати заявку спільно. Саме така група називається консорціумом мобільності, яка також має бути акредитована Erasmus. Наголосимо на тому, що лише акредитовані окремі ВНЗ і консорціуми мають право претендувати на фінансову підтримку академічної мобільності.

Акредитація відбувається з дотриманням відповідних критеріїв. Учасниками програм мобільності, відповідно до чинної Хартії Erasmus для вищої освіти є: державні або приватні

організації, що діють на ринку праці і освітніх послуг. Всі вони мають належати до однієї з держав-членів ЄС або до третьої країни, пов'язаної з програмою. До консорціумів мобільності входять щонайменше три установи, з них два – заклади освіти. Вони мають бути створені лише в країнах-учасниках програми.

Подані заявки на акредитацію оцінюються максимально в 100 балів. Щоб бути прийнятими до розгляду заявки повинні відповідати принаймні 60 зі 100 балів і не менше половини максимальної оцінки в кожному з чотирьох категорії. До прикладу, за актуальність заявки можна одержати максимум 30 балів; якість складу консорціуму та договорів про співпрацю оцінюється максимально в 20; якість проектування та здійснення діяльності консорціумом (максимально 20 балів); вплив і поширення (максимальна оцінка 30 балів).

Участь у програмі мобільності Еразмус передбачає проходження деяких етапів (рис. 1).

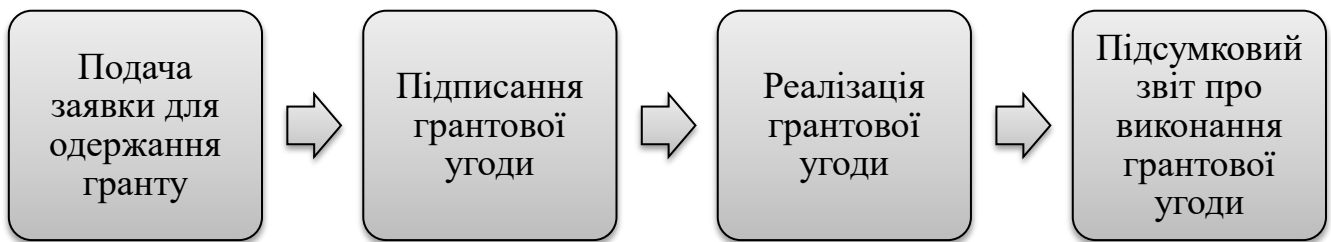

Рис. 1. Етапи програм мобільності Еразмус

Джерело: складено авторами відповідно до аналізу сайту https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-c/what-to-do-to-submit?utm_source=chatgpt.com

Організації, які беруть участь у програмах академічної мобільності, мають виконати низку завдань:

1) організація-відправник: відповідає за вибір студентів/співробітників та їхнє розміщення за кордоном (виплату гранту, підготовку і підтримку впродовж терміну закордонного перебування учасників, зарахування навчальних кредитів за програмою мобільності);

2) приймаюча організація: відповідає за прийом студентів/співробітників з-за кордону і забезпечує навчання, стажування;

3) організація, яка займається розміщенням учасників (це може бути член консорціуму мобільності, але не організацією-відправником), їхня функція полягає у вирішенні адміністративних процедур програм мобільності [13, с.1-2].

Важливо, що в процесі розробки програм академічної мобільності особливу увагу приділяють питанням інклюзивності та різноманітності у вищій освіті. ВНЗ мають забезпечити рівний доступ і можливості для наявних і потенційних учасників з усіх категорії суспільства. Відповідно до даних німецьких профільних сайтів серед здобувачів освіти, які найменше охоплені мобільністю це такі: особи з фізичними і психічними обмеженнями, студенти з дітьми, студенти, які працюють або професійні спортсмени тощо [31]. Розробка внутрішніх процедур відбору, які враховують рівність та інклюзивність, оцінюють ефективність та мотивацію заявників. Це має важливе значення для одержання акредитації і фінансування гранту мобільності.

Німецьким ВНЗ пропонується забезпечити інтегровані можливості мобільності. Мова йде про «вікна мобільності» в рамках наявних ОП, щоб полегшити участь студентів з усіх напрямів підготовки. У цьому відношенні змішана мобільність може надати додаткові можливості, що є більш сприятливими для вже названих осіб або груп студентів. У цьому контексті важливо звернути увагу на відповідальних осіб у ВНЗ, які слідкують за дотриманням принципу інклюзії та різноманітності. Вони допомагають підвищити обізнаність, визначити стратегії комунікації та зв'язків з громадськістю у співпраці з

відповідними зацікавленими особами, забезпечити належну підтримку впродовж усієї мобільності та співпрацю між відповідними співробітниками в установі, які мають досвід роботи у сфері інклюзії.

Відповідно до принципів ECNE, ВНЗ зобов'язані сприяти екологічно чистим практикам у всіх заходах, пов'язаних з навчанням на конкретних ОП у межах програм мобільності. Це означає підтримку у використанні сталого розвитку для мобільності, вжиття активних заходів для організації конференцій і зустрічей, що спрямовані на збереження навколишнього середовища. До прикладу, заміна паперових адміністративних процедур на цифрові (відповідно до стандартів і часових рамок ініціативи European Student Card). ВНЗ мають підвищувати обізнаність здобувачів освіти про заходи, яких вони можуть вжити за кордоном, щоб зменшити негативний вплив своєї діяльності на навколишнє середовище в рамках реалізації мобільних програм. Крім того, ВНЗ зобов'язані впроваджувати цифрове управління мобільністю студентів відповідно до технічних стандартів Європейської ініціативи ідентифікації студентів. Це означає, що заклади освіти, які беруть участь у програмах мобільності, мають координувати всю роботу, що стосується академічної мобільності у цифровому форматі. Заклади освіти зобов'язані підвищувати обізнаність серед студентів і викладачів про можливості, що пропонуються програмою Digital Chance (*Digital Opportunity Traineeships*) для формування і розвитку цифрових компетентностей. Будь-яке навчання або стажування за кордоном, включаючи докторську мобільність, може здійснюватися у вигляді змішаної мобільності [31].

Мобільність студентів може бути адаптованою для всіх предметів і освітніх рівнів (короткі курси/бакалавр/магістр/докторантура). Для забезпечення високоякісної мобільної діяльності з максимальним впливом для студентів, вона має бути сумісна з вимогами відповідного ступеня з точки зору програмних результатів навчання студентів і особистісного розвитку.

У межах програм мобільності здобувачі освіти виконують низку завдань, які умовно можемо поділити на декілька етапів. Перший етап – навчання в університеті-партнері за кордоном. Період навчання за кордоном має бути частиною ОП студента з метою закінчення будь-якого циклу. Цей період може включати також стажування, що виокремлюємо як другий етап. Це поєднання створює синергію між академічним і професійним досвідом, одержаним за кордоном. Академічний рік очного навчання в країнах Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) зазвичай складається з освітніх компонентів на загальну суму 60 кредитів ECTS (або еквівалентних одиниць в країнах за межами ЄПВО). Для періодів мобільності, що коротші за повний навчальний рік, освітні компоненти мають бути скориговані.

Стажування за кордоном підтримується для студентів у всіх циклах навчання та для випускників університетів. Це також стосується стажувань для викладачів, студентів і наукових співробітників у всіх відповідних науково-дослідних установах. Для подальшого посилення синергії з програмою Горизонт Європа (Horizon Europe) ці заходи мобільності можуть також здійснюватися в контексті дослідницьких проєктів, що фінансуються цією організацією.

Змішані інтенсивні програми мобільності – це короткі програми, які використовують інноваційні методи навчання, включаючи онлайн-співпрацю. Вони включають в себе навчання, орієнтоване на виклики, де транснаціональні і трансдисциплінарні команди вирішують проблеми разом. До прикладу, у зв'язку з цілями сталого розвитку ООН або іншими соціальними проблемами, визначеними регіонами, містами або підприємствами. Інтенсивна програма має забезпечити додаткову вартість порівняно з наявними курсами або навчанням, що пропонуються ВНЗ-учасниками, може бути багаторічною. Змішані інтенсивні програми дозволяють реалізовувати нові і більш гнучкі формати мобільності, які поєднують фізичну мобільність з віртуальним компонентом.

ВНЗ мають можливість організовувати короткі змішані інтенсивні програми з навчальними і викладацькими компонентами. У таких програмах групи студентів і/або викладачів, які виступають в ролі здобувачів освіти, проходять короткий період фізичної мобільності за кордоном, в поєднанні з обов'язковим віртуальним компонентом. Останній включає в себе загальний досвід онлайн навчання і командної роботи. Завдяки таким програмам створюються можливості для розробки і впровадження інноваційних методів навчання.

Розгляньмо критерії, яким мають відповідати програми мобільності в університетах Німеччини. Для одержання гранту Erasmus+ заявники повинні відповідати таким критеріям: відповідні види діяльності (мобільність студентів для навчальних цілей чи стажування); змішані інтенсивні програми (не для проєктів мобільності, що підтримуються із джерел зовнішнього фінансування). Стосовно джерел фінансування, то тут наявні два основних спрямування. Перший – програми мобільності, що підтримуються з внутрішнього фінансування ЄС: від країн-членів ЄС і третіх країн, пов'язаних з програмою, для всіх країн світу. Другий тип фінансування – фінансування із зовнішніх джерел: між державами-членами ЄС або третіми країнами, пов'язаними з програмою, і не асоційованими третіми країнами, за винятком деяких регіонів. Для змішаних інтенсивних програм у проєктах мобільності, що фінансуються з внутрішніх джерел ЄС, важливим є наявність принаймні двох установ з інших країн-членів ЄС і не тільки, які пов'язані з програмою мобільності.

Приймаючою стороною для стажування здобувачів освіти можуть бути державні або приватні організації, що на ринку праці або в освіті займаються дослідженнями та інноваціями. Прикладами таких організацій є: державні або приватні малі, середні або великі підприємства (в тому числі підприємства державної служби), місцеві, регіональні або національні органи державної влади, Посольства або консульства країни-члена ЄС або третьої країни, пов'язаної з програмою, соціальні партнери або інші представники ринку праці (у тому числі торгово-промислові палати, ремісничі або професійні асоціації та профспілки), науково-дослідні установи, школи/інститути/освітні центри (від дошкільної до вищої середньої освіти, включаючи професійну освіту й освіту дорослих), неприбуткові організації, асоціації, громадські організації, профорієнтаційні та інформаційні центри

Тривалість мобільності також може бути різною. До прикладу, навчальна мобільність студентів складає від 2 місяців (або академічний семестр) до 12 місяців фізичної мобільності. Для комбінованого перебування застосовуються правила фінансування та мінімальні періоди для періодів мобільності під час навчання. Ті студенти, котрі не можуть брати участь у довгостроковій фізичній мобільності для навчання або стажування можуть поєднувати коротшу фізичну мобільність з віртуальним компонентом (змішана короткострокова мобільність) або брати участь у змішаних інтенсивних програмах. У цих випадках фізична мобільність має тривати від 5 до 30 днів (за винятком часу в дорозі) і поєднуватися з обов'язковим віртуальним компонентом, який дозволяє обмінюватися досвідом навчання в Інтернеті та працювати в команді. Для змішаної мобільності для навчальних цілей має бути надано принаймні 3 кредити ECTS. Мобільність для навчання та/або стажування для докторантів складає: 5-30 днів або 2-12 місяців фізичної мобільності. Академічна мобільність може перерости в стажування, якщо освітня програма завершилась, а здобувач рекомендований ВНЗ для подовження терміну стажування. Мобільність студентів можлива з будь-якого предмету. Стажування може приймати форму наукового дослідження, що триває менше двох місяців.

Період навчання за кордоном має бути частиною ОП здобувача з метою одержання відповідного освітнього ступеня. Відвідування курсів у ВНЗ не розглядається як стажування. У випадку змішаної студентської мобільності діяльність може включати участь у курсах, пропонованих в інтегрованому форматі навчання в університеті-партнері, а також онлайн-навчання і робочі завдання або участь у змішаних інтенсивних програмах.

У Німеччині до програм мобільності мають право залучатись ВНЗ з країн-членів ЄС або інших держав, які пов'язані з цими програмами. Не виключено, що учасниками можуть

бути ВНЗ країн, що не пов'язані з європейськими програмами академічної мобільності. В таких випадках компетентні державні органи повинні підписати є ВНЗ країн ЄС відповідну угоду.

Науково-педагогічні працівники, яких запрошують викладати у ВНЗ: державні або приватні організації в державі-члені ЄС або третій країні, пов'язані з програмою, мають бути активні на ринку праці або в галузі освіти і навчання молоді, досліджень та інновацій. Прикладами таких організацій є: державні або приватні малі, середні або великі підприємства (в тому числі підприємства державної служби), місцеві, регіональні або національні органи державної влади, соціальні партнери або інші представники ринку праці (у тому числі торгово-промислові палати, ремісничі або професійні асоціації та профспілки), науково-дослідні установи, школи/інститути/освітні центри (від дошкільної до вищої освіти, включаючи професійну й освіту дорослих), неприбуткові організації, асоціації, громадські організації, профорієнтаційні й інформаційні центри.

Приймаючими установами є ВНЗ з держави-членів ЄС або третіх країн, які пов'язані з програмою Erasmus Charter for Higher Education. (ECHE) або ВНЗ з третьою країною, не пов'язані з програмою, але визнані компетентними органами та мають міжінституційні угоди з партнером ЄС.

Тривалість академічної мобільності між державами-членами ЄС та асоційованими країнами становить від 2 до 60 днів фізичної мобільності, не враховуючи дорогу. Якщо мобільність не передбачає участь третіх країн, які пов'язані з програмою, тривалість складає від 5 до 60 днів (за винятком часу на дорогу). Фаза фізичної мобільності може бути перервана, і тривалість цього переривання не враховується до тривалості активності мобільності. Навчання має включати принаймні 8 годин навчання на тиждень (або в будь-який інший період менше одного тижня). Якщо мобільність триває більше одного тижня, мінімальна кількість годин для неповного тижня розраховується пропорційно тривалості неповного тижня. Якщо мобільність поєднується з навчальною діяльністю протягом одного перебування за кордоном, мінімальна кількість годин навчання на тиждень (або в будь-який інший період менше одного тижня) зменшується до 4 годин. Для мобільності науково-педагогічного персоналу в межах змішаної інтенсивної програми тривалість фізичної мобільності має становити від 5 до 30 днів (за винятком часу в дорозі) і поєднуватися з обов'язковим віртуальним компонентом. Віртуальний компонент не підлягає мінімальній тривалості, але здобувачам нараховується щонайменше 3 ECTS кредити для поєднання віртуальних і фізичних компонентів (зазначені відомості розміщені на сайті <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/erasmus-programme-guide/introduction>).

Змішані інтенсивні програми стажування розробляються і реалізуються щонайменше трьома ВНЗ, які розташовані в країнах, пов'язаних з програмою або в третіх країнах. Приймаюча установа повинна ратифікувати ECHE. Інші організації також можуть приймати учасників у своїй країні перебування під час частини фізичної активності. Координаційним органом має бути університетський заклад. Для того, щоб мати право на організаційну підтримку, змішана інтенсивна програма має включати щонайменше 10 студентів Erasmus+. Ці здобувачі освіти здійснюватимуть свою мобільність спеціально з метою участі в змішаній інтенсивній програмі в рамках одного із проєктів мобільності Erasmus+, а саме: змішана короткострокова мобільність студентів для освітніх цілей або змішана мобільність персоналу для навчальних цілей.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У процесі дослідження нами встановлено, що в Німеччині функціонують різні форми академічної мобільності, серед них: «Erasmus», «Erasmus Mundus», «Marie Curie», «Leonardo», «Comenius», «Grundtvig», «Youth» тощо.

Аналіз наукових джерел з окресленої проблеми дозволив визначити ключові цілі академічної мобільності в галузі вищої освіти у світовому контексті. Найбільш вагомими

серед них окреслено опанування професійними компетентностями й інноваційними методами навчання; формування та розвиток компетентностей міжкультурного спілкування, критичного мислення; опанування цифровими технологіями та екологічною мобільністю тощо.

Констатовано, що провідною програмою для реалізації академічної мобільності в країнах ЄС є програма Erasmus та Erasmus+. Визначено можливості її реалізації в країнах, які не входять до ЄС, однак мають асоційований статус і реалізують положення Болонського процесу. Розмежовано цілі мобільності для здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, встановлено кількість кредитів для різних форм мобільності. Охарактеризовано звичайні програми мобільності, програми стажування після завершення навчання та змішані інтенсивні програми мобільності для студентів і здобувачів освіти. Визначено джерела фінансування проаналізованих програм та інституційні функції їхніх учасників.

До перспектив подальших досліджень відносимо дослідження особливостей програм мобільності для студентів і викладачів у світовому контексті, оскільки такі програми активно заходять на український освітній ринок і є актуальними для розширення можливостей вітчизняної системи вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Брижак Н. Ю. Професійна мобільність як фахова якість майбутнього вчителя. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. Вип. 1 (38). С. 67-70.
- [2] Вербицька С. В. (2009). Міжнародна студентська академічна мобільність: етапи розвитку та суб'єкти організації. Вісник Житомирського державного університету. Випуск 45. С.20-26.
- [3] Гуревич Р.С., Акімова О.В., Баярхо Н.В. Професійна мобільність майбутніх педагогів як чинник становлення фахівців нової генерації. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина») : журнал. 2024. № 2(36) 2024. С. 1328 (С.158-171). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-158-170](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-158-170)
- [4] Зубко В. С. Підготовка майбутніх психологів до професійної мобільності в умовах педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук: 015 Професійна освіта. Вінниця. 2021. 276 с.
- [5] Коробко Н. В. Формування професійної мобільності майбутніх магістрів педагогіки вищої школи в умовах сталого розвитку. Theory and methods of educational management. №1 (17), 2016. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/14_korobko.pdf
- [6] Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя: вектори наукових досліджень. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2016. № 25. С. 40-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2016_25_9
- [7] Сушенцева Л. Л., Сушенцев О. О. Вплив професійної мобільності на конкурентоздатність фахівця на сучасному ринку праці. Молодий вчений. № 4 (31). Квітень, 2016. С. 568-572.
- [8] Фрицюк А.В. Сутність і зміст професійної мобільності майбутніх учителів. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5325/>
- [9] Altbach, Ph. G., Knight, J. (2007). The internationalization of Higher Education; motivation and realities. Journal of Studies in International Education, 11.
- [10] Comenius, the EU programme for schools, helps foreign language learning and improves intercultural awareness. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_08_82
- [11] Erasmus+-Mehrfjahresrichtprogramm: www.international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/ae1b61bc-1638-49bd-a2d6-2f9d5bbf609f_en
- [12] Erasmus-Charta für die Hochschulbildung: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/applicants/higher-education-charter_de
- [13] Erasmus charter for higher education 2021-2027. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/Erasmus-ECHE-certificat_vert-EN.pdf?utm_source=chatgpt.com
- [14] Erasmus Mundus Joint Masters. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/opportunities/opportunities-for-individuals/students/erasmus-mundus-joint-masters>
- [15] ERASMUS+ FOR YOUTH – UKRAINE 2021-2027. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/youthactions_2023.pdf
- [16] Grundtvig programme. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Grundtvig_programme

- [17] Hans de Wit, Lizhou Wang. Lessons from over 70 years of regional alignment processes in Europe for international higher education. *Journal of International Cooperation in Education*. 2024/6/4. Vol. 26. P. 5-19.
- [18] Hilde de Ridder-Symoens. *Mobility. A history of the university in Europe*. Vol. 1. Cambridge University Press. 2003.
- [19] Initiative für einen Europäischen Studierendenausweis: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/european-student-card-initiative>
- [20] Knight J. Internationalization Trends. *International Higher Education*. 2007. № 46. URL : http://www.bc.edu/bc_org/avp/soe/cihe/newsletter/Number46/p7_Knight.htm.
- [21] Key Action 1: Learning Mobility of Individuals. URL : https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/key-action-1/key-action-1-learning-mobility-of-individuals?utm_source=chatgpt.com
- [22] Leszczensky M, Barthelmes T. Herausforderung Internationalisierung Die Hochschulen auf dem Weg zum Europäischen Hochschulraum. Stand und Perspektiven Dokumentation der 5. Jahrestagung der Gesellschaft für Hochschulforschung am 29.-30. April 2010 in Hannover. 2011. 169 p.
- [23] Lukas Graf, Justin J. W. Powell, Johann Fortwengel, Nadine Bernhard Die Internationalisierung dualer Ausbildungsformen im Tertiärbereich. IN: FAßHAUER, Uwe; SEVERING, Eckart (Hrsg.): *Verzahnung beruflicher und akademischer Bildung. Duale Studiengänge in Theorie und Praxis*. Bielefeld 2016, S. 97-114.
- [24] Leonardo da Vinci programme: 15 years of EU support for vocational education and training. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_10_1481
- [25] Marie Skłodowska-Curie Actions. Developing talents, advancing research. URL: <https://marie-sklodowska-curie-actions.ec.europa.eu/>
- [26] Ministerial Declarations and Communiqués Ministerial Conference Leuven/Louvain-la-Neuve. 2009. URL: https://ehea.info/cid101040/ministerial-conference-leuven-louvain-neuve-2009.html?utm_source=chatgpt.com
- [27] Project atlas: trends and global data 2024. Institute of International Education. URL: https://www.iie.org/wp-content/uploads/2024/11/Project-Atlas_Infographic_2024-1.pdf
- [28] Teichler U. Internationalization of higher education. *International Encyclopedia of Education*. Elsevier, 2023. Pages 239-249. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818630-5.01029-0>
- [29] Van Der Wende M. Missing links: The relationship between national policies for internationalization and those for higher education in general. *National policies for the internationalization of higher education in Europe*. Stockholm : Hogskoleverket Studies, National Agency for Higher Education, 1997. P. 10–31.
- [30] Wachter B. An introduction: Internationalization at Home in context. *Journal of Studies in International Education*. Amsterdam : SAGE Publications. 2003. N 7 (1). P. 5–11.
- [31] Erasmus+ Programme Guide. The essential guide to understanding Erasmus+. URL: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/programme-guide/part-b/key-action-1/key-action-1-learning-mobility-of-individuals?utm_source=chatgpt.com
- [32] Online Language Support. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/online-language-support>

ACADEMIC MOBILITY PROGRAMMES FOR STUDENTS AND TEACHERS AT GERMAN UNIVERSITIES: PECULIARITIES OF THEIR IMPLEMENTATION

Opushko Nadiia Romanivna

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Educational Management of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnitsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-3013-2675
hmarka52@gmail.com

Kyrychenko Dmytro Oleksandrovych

PhD student at the Department of Pedagogy and
Management of Educational of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University
Vinnitsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-6532-5912
texnomag99@gmail.com

Abstract. The article analyses academic mobility programmes for students and teachers at German universities. The authors focus on the relevance of the research problem. A comparative analysis of the ranking of the European Union countries in the context of leadership in incoming student mobility is carried out, and it is found that Germany, according to 2024, ranks fourth, behind the United Kingdom, the Netherlands and France. The main provisions of the Erasmus Higher Education Charter, which underlies all the forms of student academic mobility stated in the publication, are analysed. The principles of academic mobility are defined in accordance with the content of the Erasmus Higher Education

Charter: implementation of mobility for learning and teaching within the framework of agreements between educational and scientific institutions; selection of potential participants and awarding them mobility grants in accordance with the terms of the grant agreement with the national agency; ensuring credit mobility, etc. The author substantiates the stages of participation in Erasmus mobility programmes. The researchers distinguish between the goals of mobility for students and academic staff, and establish the number of credits for different forms of mobility. Conventional mobility programmes, postgraduate internship programmes and mixed intensive mobility programmes for students and applicants for education are described.

The sources of funding for the analysed programmes and the institutional functions of their participants are identified. Promising directions for further research on the study of student mobility in cooperation between Germany and Ukraine and between other countries of the world are identified.

Keywords: academic mobility, mobility programmes, Erasmus, Erasmus+, students, students, higher education institutions, universities, European Union, Germany, Ukraine.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bryzhak N. Yu. Profesiina mobilnist yak fakhova yakist maibutnoho vchytelia. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu: Serii: Pedahohika. Sotsialna robota. Hol. red. I. V. Kozubovska. Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2016. Vyp. 1 (38). S. 67-70.
- [2] Verbytska S. V. (2009). Mizhnarodna studentska akademichna mobilnist: etapy rozvytku ta subiekty orhanizatsii. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Vypusk 45. S.20-26.
- [3] Gurevych R.S., Akimova O.V., Baiurko N.V. Profesiina mobilnist maibutnikh pedahohiv yak chynnyk stanovlennia fakhivtsiv novoi heneratsii. Perspektyvy ta innovatsii nauky (Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykhohohiia», Seriiia «Medytsyna») : zhurnal. 2024. # 2(36) 2024. S. 1328 (S.158-171). [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2\(36\)-158-170](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-2(36)-158-170)
- [4] Zubko V. S. Pidhotovka maibutnikh psykhohohiv do profesiinoi mobilnosti v umovakh pedahohichnoho universytetu : dys. ... kand. ped. nauk: 015 Profesiina osvita. Vinnytsia. 2021. 276 s.
- [5] Korobko N. V. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnikh mahistriv pedahohiky vyshchoi shkoly v umovakh staloho rozvytku. Theory and methods of educational management. #1 (17), 2016. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v17_16/14_korobko.pdf
- [6] Prima R. M. Formuvannia profesiinoi mobilnosti maibutnoho vchytelia: vektory naukovykh doslidzhen. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykhohohiia. Pedahohika : zb. nauk. pr. Kyiv. un-t im. Borysa Hrinchenka, In-t problem vykhovannia NAPN Ukrainy. Kyiv, 2016. # 25. S. 40-45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2016_25_9
- [7] Sushentseva L. L., Sushentsev O. O. Vplyv profesiinoi mobilnosti na konkurentozdatnist fakhivtsia na suchasnomu rynku pratsi. Molodyi vchenyi. # 4 (31). Kviten, 2016. S. 568-572.
- [8] Frytsiuk A.V. Sutnist i zmist profesiinoi mobilnosti maibutnikh uchyteliv. URL: <https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5325/>
- [9] Altbach, Ph. G., Knight, J. (2007). The internationalization of Higher Education; motivation and realities. Journal of Studies in International Education, 11.
- [10] Comenius, the EU programme for schools, helps foreign language learning and improves intercultural awareness. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_08_82
- [11] Erasmus+-Mehrhjahresrichtprogramm: www.international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/ae1b61bc-1638-49bd-a2d6-2f9d5bbf609f_en
- [12] Erasmus-Charta für die Hochschulbildung: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/resources/documents/applicants/higher-education-charter_de
- [13] Erasmus charter for higher education 2021-2027. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/Erasmus-ECHE-certificat_vert-EN.pdf?utm_source=chatgpt.com
- [14] Erasmus Mundus Joint Masters. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/opportunities/opportunities-for-individuals/students/erasmus-mundus-joint-masters>
- [15] ERASMUS+ FOR YOUTH – UKRAINE 2021-2027. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/youthactions_2023.pdf
- [16] Grundtvig programme. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Grundtvig_programme
- [17] Hans de Wit, Lizhou Wang. Lessons from over 70 years of regional alignment processes in Europe for international higher education. Journal of International Cooperation in Education. 2024/6/4. Vol. 26. P. 5-19.
- [18] Hilde de Ridder-Symoens. Mobility. A history of the university in Europe. Vol. 1. Cambridge University Press. 2003.
- [19] Initiative für einen Europäischen Studierendenausweis: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/european-student-card-initiative>